

מכתלי בית ההוראה

אקטואליה
בהלכה

פניני הלכה למעשה, בענייני דיומא ושאלות המתחדשות

מרבני בית המדרש להוראה ודיינות "באר ישראל"

בראשות מורינו הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א

מכתלי בית ההוראה

תשובה ממורינו הרב שליט"א

מבקש לשכור דירה המושכרת אצל אחר

כה), מה להלן עד שעושה מעשה, אף כאן עד שעושה מעשה (רמב"ם הלכות גזילה פ"א הלכה ט, וספר המצוות ל"ת רסה-רסו; יראים קטו).

נחלקו הראשונים באיזה אופן עובר על האיסור, ויש בזה שלוש שיטות: א. שיטת תוספות (בבא מציעא ה: ד"ה בלא סנהדרין כה: ד"ה מעיקרא בתירוץ הראשון, וראה בבארי היטב סימן שנט סק"ו שהבין שכן דעת השו"ע) שעובר רק אם לוקח את החפץ ללא נתינת דמים, אבל אם נתן את דמיו אינו עובר בלא זה. ב. שיטת הרמב"ם (שם הלכה ז), שגם בנותן דמים עובר בלא תחמוד, וסובר שאף אם לבסוף מתרצה הבעלים למכירה ואומר 'רוצה אני', עם כל זה עובר בלא תחמוד. ג. שיטת הראב"ד (בהשגות שם) והתוספות (סנהדרין שם בתירוץ השני), שעובר גם עם נתינת דמים אך רק כאשר המוכר לא התרצה למכירה, אבל אם הסכים אין הקונה עובר בלא תחמוד.

לא תחמוד במפציר שישיכרו לו חפץ

בראשונים לא דנו בפירוש אם יש איסור 'לא תחמוד' במפציר לשכור מחברו, ויש להסתפק אולי כיון ששכירות ליומא ממכר היא, יתכן לומר שכיון שמוציא ממונו מידו לזמן השכירות, גם זה בכלל 'לא תחמוד'; אולם בספרי כמה אחרונים מצאנו שנטו לומר בפשיטות שאינו עובר, בשו"ת נדיב לב (ח"מ סימן כ) כתב דאין בשכירות 'לא תחמוד', דלא אסר רחמנא אלא במכר דכתיב 'בית רעיק שורו וחמורו' שחומד ומפציר בו לקנותו, ולא משתמיט שום פוסק לומר שגם בבית שכור איכא 'לא תחמוד', והטעם הוא, משום דלא אסר הכתוב אלא דומיא דאשה דלא שייך בה שכירות אלא קנין (הביא דבריו בשדי חמד מערכת הלמוד אות קל). גם בספר יד איתן (לרבי אברהם משכיל לאיתן, על הרמב"ם גזילה שם) הוכיח שאין איסור 'לא תחמוד' אלא בהוצאת החפץ לגמרי מרשות הבעלים, ולא באופן שהוא נשאר בבעלותם, [אמנם עיין בספר בית יעקב (אסטריי, סימן שנט ס"ו) שדחה ראיותיו].

ואם כי מדבריהם עולה להקל שאין שכירות בכלל איסור לא תחמוד, רבינו השפת אמת כתב שאין לסמוך להקל ללא ראייה, שהשיב במכתב על נידון כעין זה, וזה לשונו (אצונו מכתבים ומאמרים מכתב יח): היינו יכולים לומר דליכא לא תחמוד על שכירות רק בשחומד ממונו כל הבית שיצא לגמרי מרשותו, אבל בחומד להשכירו לו, שגם

מזה תקופה שבמקומות רבים קיים מחסור גדול ביחידות דיור להשכרה, כאשר מספר הנישאים בשעטו"מ גדול למול היצע הדירות הקיימות באותם אזורים, והמחנותים מתקשים למצוא יחידה ראויה לשמה בה יתגורר הזוג לאחר החתונה, ושואל מחותן אחד שעומד לחתן את בתו בקרוב, שיש לאל ידו לשכור יחידה שבעלות חברו המושכרת כעת ותאריך החוזה מסתיים בשבועות אלו, אלא שהוא מסתפק האם הדבר כשר וישר, וזאת מאחר שהשוכר התעניין מצידו והביע נכונות להאריך את החוזה לעוד שנה, ומשכך הוא מבקש לדעת, האם מותר לו לשכנע את המשכיר שסיים עם השוכרים הקודמים ולהשכיר לזוג שעומד להתחתן, או שבכך שהוא חומד להוציא את הדירה מהשוכר הוא עובר על איסור 'לא תחמוד'.

תשובת מורינו הרב שליט"א:

יש לדון בשאלה זו מצד שני עניינים: א. איסור 'לא תחמוד', ויש לברר האם יש בכלל איסור 'לא תחמוד' כאשר חומד לשכור מחברו ולא לקנות ממנו, כי ברמב"ם ובשולחן ערוך ובספרי הפוסקים עסקו בעניין לחמוד להוציא רכוש מיד בעליו לגמרי, שהוא רוצה שיהיה שלו ויקנהו ממנו, ולא כתבו אודות שכירות. וגם זאת יש לדון עוד מצד השוכר, שהדבר השכור אינו שלו רק מושכר בידו, האם גם מצדו - כאשר חומד וחפץ להוציא הדבר מידו יש בכך איסור 'לא תחמוד'. ב. דין 'עני המהפך בחררה', דהיינו אחרי שהתחיל אדם לחפש לקנות או לשכור דבר מה, אף על פי שעדיין לא עשה קנין, אסור להקדימו ולקנות או לשכור את הדבר ההוא מיד הבעלים.

גדר איסור לא תחמוד

כבר הרחבנו בס"ד במהות איסור 'לא תחמוד' ונביא כאן בקצרה. עיקרו של לאו זה הוא שאסור לעשות מעשים על מנת להוציא מהכוח אל הפועל את החמדה שיש בלבו לממונו של חברו; כלומר, אדם שמתאוהו וחומד לחפץ מסוים שברשות חברו וחושב מחשבות כיצד יוכל להוציאו מידו, ולאחר מכן הוא פועל למעשה להוציא את החמדה שבלבו על ידי שמפציר בבעליו שימכרו לו, הרי הוא עובר במעשיו אלו על איסור 'לא תחמוד', וכך שנינו במכילתא דרבי ישמעאל (יתרו בחדש ח פרשה ח): יכול אפילו חומד בדיבור, תלמוד לומר - לא תחמד קָפָה וְזָקָב עֲלֵיהֶם וְלָקַחְתָּ לָךְ (דברים ז

המשך בעמ' ב'

גם בהלוואה יש אופנים שמותר (ראה הערה)². ולגבי שכירות, יש מהפוסקים שסוברים (ראה בכסף הקדשים שם) שדוקא בהלוואה נאמר איסור זה, ויש שחוששים גם בשאר אופני חובות כמו בפועל וכו', אך דוקא כאשר ברור שאין לו לשלם.³

להחזיר סכום גבוה מההלוואה מחמת ספק

לוויית מחברי ואיני את הסכום המדויק, האם אני יכול להחזיר סכום גבוה שבדודאי מכסה את ההלוואה, או שכיון שיתכן שהוא גבוה יותר מסכום ההלוואה יש בזה שאלה של ריבית:

תשובת מורינו הרב שליט"א:

מותר לו להחזיר עד שיצא הספק מליבו, שכל שעושה כדי לצאת מהספק - אין בו איסור ריבית.⁴

לפנותו מהדירה כדי שלא יצבור חובות נוספים.
4 תמים דעים לראב"ד (תשובה ס), שו"ע (ח"מ סימן עה סעיף יח). כמובן שיש לומר לו שמה שמעבר לחוב, הוא נותר בתורת מתנה. הגם שזה לא מועיל בריבית גמורה, מכל מקום כאן יש לומר זאת, (ברית יודעה פ"ה ס"א).

מיוחד, אין זה מגרע עדיין ממעלת השני, באופן כזה הבחור יבחר. אך אם השאלה היא שיש אחד שהוא ירא שמים ודאי, ועל השני יש ספק לגבי היראת שמים שלו, ברור לקחת את הירא שמים.¹

לדחוק בשוכר שאינו משלם תקופה

השוכר שלי אינו משלם לי כבר תקופה ארוכה בשל מצוקה כלכלית, והוא מנצל את טוב ליבי כדי לשלם חובות שאיני יכול להתחמק מהם, האם מותר ללחוץ עליו שישלם, או שיש בזה איסור 'לא יגוש' כמו בחוב של מלוה:

תשובת מורינו הרב שליט"א:

האיסור הוא לא תהיה לו כנושה (ח"מ צו ס"ב), 'לא יגוש' כתוב במצות שמיטה (דברים טו א) לגבי הלוואה. אמנם

כך גם כתבו הבן איש חי ובספר קול יעקב (ס"ק קטו) בשם אמרי שפר, להעדיף את היר"ש על כתב יפה.
2 והכללים התבארו במכתלי בית הדין (ח"א סימן ד) שכל שלא ידוע בוודאות שאין ללוה אפשרות לפרוע את חובו אפילו על ידי מכירת רוב ככל נכסיו ומטלטליו (כל מה שבת דין נוהגים

הלכה למעשה

משולחן מורינו הרב שליט"א

עדיפות לסופר שכתב ידו הדור או ירא שמים

ברוך ה' מתקרב מועד היכנס בני לעול תורה ומצוות, ויש לי שתי הצעות לסופר שיכתוב את הפרשיות, סופר אחד ירא שמים מרבים ותלמיד חכם, אולם הכתב שלו אף שהוא בסדר גמור, אבל פחות הדור ויפה כשל הסופר השני, שאינו מתייחד ביראת שמים מיוחדת, אולם הכתב שלו מיוחד מאוד, את מי ראוי לעדיף:

תשובת מורינו הרב שליט"א:

מעיקר הדין אם שני הסופרים הם יראי שמים, אלא שאחד נודע ומפורסם לתלמידי חכם וירא חטא באופן

1 שהרי כתב נאה הוא רק הידור מצוה, ואילו יר"ש עניינו שיהיה בקי בדיני כתיבת הסת"ם (כמבואר בבי' בסימן ל), ושקיים את כל הדינים, בתפילין הרי צריך כסדרן (נושא בעייתו מאד), ולא ניתן לתקן למפרע. היר"ש גם מקפיד על הדינים בהחלט, וגם הכוונה של הכתיבה נעשית כראוי, לכן המסקנה

אחר כך יהיה של הבעלים, אפשר דאינו בכלל לא תחמוד, מכל מקום אין יכולים לסמוך על זה בלי ראייה.

אלא שלמעשה הכריע השפת אמת להקל מטעם אחר; שתמה מאוד על שיטת הרמב"ם שאוסר להפציר בבקשות ולהרבות רעים אל על פי שבידו לומר איני רוצה, אלא שמרוב בקשה מתרצה, וכתב שצ"ע מנין הוציא הרמב"ם לאסור באופן זה, ומסברא נראה עיקר כשיטת הראשונים שאין לא תחמוד אלא כאשר עושה תחבולה לכופו ממש, כגון שמעמיד עליו שר ומלך לבקשו באופן שיוודע שלא יוכל כלל לומר איני רוצה ובעל כורחו, וסיים שאולי גם כוונת הרמב"ם היא באופן שמעמיד עליו רעים כאלו שבדואי לא יוכל למאן ולומר איני רוצה.

על כן פסק שאפשר להקל להפציר בבקשות בצירוף הסברא שבשכירות אין איסור 'לא תחמוד' הואיל ואינו מוציא לגמרי מרשותו, ולכן אפשר להקל כדעת החולקים על הרמב"ם לבקשו בלי הכרח גמור.

כששוכר מוחזק בו

והנה כאשר בא להוציא דבר שהוא בשכירות מיד שוכר שהדבר בידו או שהוא יושב באותו בית והוא מפציר במשכיר שישכירנו לו, הרי הוא מעוניין להוציא כעת את החפץ מידי השוכר. ואכן במשנה למלך (גזילה פ"א הלכה ט) הביא את דברי המהרש"ך (ח"ב סימן קמ"ט) שמדבריו מבואר שיש 'לא תחמוד' להוציא את הבית מיד השוכר, שדן שם באחד שהלך וקנה מהמשכיר כדי לגרש את השוכר וזה לשונו: אין מקום להכחיש שהדין נותן שקונה המולק"י להוציא את היהודי המחזיק מחזקתו נקרא רשע, דהא אפילו המהפך אחרי חררה לקנותה אף על גב דאכתי לא מטא לידיה ולא קנאה ובא אחר ונטלה נקרא רשע (קדושין נט). כל שכן בקונה מולק"י מהבית שישאל חבירו מחזיק בה ומטא לידיה וזכה בה כמה ימים דודאי נקרא רשע, ועובר על לאו ד'לא תחמוד בית רעך' אף אם יפרע לו [לשוכר] דמי שיוון חזקתו, וסיים במשנה למלך: ויש לפקפק בהוראה זו כי לא מצינו שיקרא רשע במי ששכר בית ובא אחר ולקחה ודו"ק.

מאיךך בשו"ת מחנה חיים כתב (או"ח סימן לב ד"ה והדרגא) שאין איסור לא תחמוד בדבר שאין לו בו קנין הגוף, שהתורה אסרה בלא תחמוד רק ביתו שורו ועבדו שהם קניני הגוף, וכן אשת רעך נחשבת גם כן 'קנין כספו' לאכול בתרומה, והביא ראייה מדברי המשנה למלך שלא הסכים עם המהרש"ך, וביאר שטעמו הוא משום שאין לשוכר המולק"י קנין הגוף, ואין על כך אזהרת התורה של לא תחמוד.

נמצא שנחלקו האחרונים אם עובר בלא תחמוד כאשר משתדל להוציא מהשוכר; אך לכאורה נראה שכל זה הוא נכון כאשר פועל להוציא מהשוכר בתוך ימי השכירות, אמנם בנידון דידן שמבקש מהמשכיר לזמן שאחרי תום תקופת השכירות שבחזרה, בזה יש לומר שאינו עובר במה שמוציאו מהשוכר כיון שביד המשכיר להוציאו ואינו צריך להסכמת השוכר, וכמו שביאר השפת אמת במכתבו הנזכר על פי דברי המכילתא (ה"ל שם): מה הפרט מפורש בדבר שאינו בא ברשותך אלא ברצון בעלים, אף אין לי אלא דבר שאי אפשר לבא ברשותך אלא ברצון בעלים, יצא, שאתה חומד בתו לבנך או בנו לבתך; והוא הדין בנידון זה, כיון שיכול אחר לשכור את הבית מהבעלים בלי דעת השוכר, לא שייך בו 'לא תחמוד'.

דין עני המהפך בחררה

ואולם עתה נשאר לברר אם יש בנידון זה דין עני המהפך בחררה; ועיקרו של דין זה הוא שאדם שמבקש לקנות חפץ או קרקע ובא אחר וקנאו, נקרא השני 'רשע' (קידושין דף נט). ונחלקו הראשונים בסוגיא שם האם דין עני המהפך בחררה נאמר גם בהפקר מציאה ומתנה, שיטת רש"י (ד"ה עני המהפך בחררה) שגם בהפקר

נאמר דין זה, ולדעת רבנו תם בתוספות (ד"ה עני המהפך בחררה) אין דין עני המהפך בחררה' כי אם במכר משום שהוא יכול להשיג לקנות דבר זה במקום אחר, אבל אם היתה החררה דהפקר ליכא איסור, שאם לא זכה בזאת לא ימצא אחר'.

בשולחן ערוך (סימן רלז ס"א) הביא שתי הדעות, והרמ"א (ס"ב) הכריע כדעת ר"ת וכן נראה שדעת השו"ע (בס"ב ע"פ הנהיגות סק"ב), וכן פסק בשו"ע הרב (הפקר והשגת גבול ס"י), אמנם כתב 'ומכל מקום בעל נפש יחמיר לעצמו', וכן השפת במכתב הנ"ל כתב 'יש לחוש לדעת רש"י וסייעתו לאסור גם במציאה'.

עוד נחלקו הראשונים בדין מקח שנמכר בזול, האם דינו כמציאה שלדעת ר"ת אין דין עני המהפך בחררה; הרמב"ן כתב שאפילו לקח בפחות מכדי דמיו הואיל ומכר הוא אין לחלק, אולם הרד"ך כתב (בית כז) שמקח בזול יש לו דין מציאה, והרמ"א (שם) פסק: אם קונה דבר אחד ובא חבירו ויוכל לקנותו בזול שאינו מוצא לקנותו במקום אחר הוי כמו מציאה.

והנה בנידון זה שאינו מוצא לקנות במקום אחר דינו כמקח בזול שאינו מוצא לקנותו במחיר זה במקום אחר, וכ"כ בכנה"ג (הגב"י סימן רלז אות ד) בשם מהר"ש יפה (תשובה בכת"י) שדבר שאינו נמצא בכל מקום נחשב למציאה, ורוב הפוסקים נקטו כשיטת רבינו תם שאין בו דין עני המהפך בחררה, וכן פסק באבני נזר (ח"מ סימן יז) שעל אף שהש"ך (סק"ג) הביא את דעת הרמב"ן, 'ודאי אזלינן לקולא וסמכינן על המיקל שאין כאן אלא איסור דרבנן'. [יש להעיר שמה שכתב שאינו אלא איסור דרבנן ועל כן הולכים להקל בדרבנן, וכן מפורש בשו"ע הרב שכתב 'עשו חכמים תקנה', אמנם בפתחי תשובה (שם סק"ב) הביא בשם ספר ארעא דרבנן (אות תצט) שהסתפק אם הוא איסור מן התורה או מדרבנן. ובמשפט שלום (ס"א) ציין לדברי המהר"ט (על הרי"ף קידושין שם) שהוא איסור מדברי קבלה שהוא כלול באיסור יורד לאומנתו של חבירו שנלמד מיהוואקא (יח"ו) ואת אשת רעהו לא טמא, שעליו כתבו ורשעת הרשע עליו תהיה, וכ"כ החתם סופר (ח"מ סימן עט) שהוא רשע מדברי קבלה, וכ"ה בערוך השולחן (ס"א) שעובר על לאו מדברי קבלה. ונחלקו הראשונים אם ספק דברי קבלה לחומרא כמו בדאורייתא ואכ"מ].

אמנם נראה שבמקרה זה שבו גם המשכיר מצינו אמר שהוא מעדיף להשכיר את הדירה לזוג צעיר מחמת בני הבית שהתרבו עם השנים ובשל כך יש יותר בלאי בבית, ואף בעל הדירה לא אישר את הסכמתו להמשך השכירות, בוודאי אין בו דין עני המהפך, משום שאין דין זה רק במקח שכבר פסקו הדמים והתרוצו למכור ולקנות, (שם רמ"א ס"ב), ועל כן גם בעל נפש אינו צריך להחמיר כשיטת רש"י שיש במציאה דין עני המהפך בחררה'.

להלכה:

- א. נחלקו הראשונים באיסור 'לא תחמוד' אם עובר גם במפציר בחבירו עד שמסכים ומתרצה למכור. ב. לענין איסור 'לא תחמוד' בשכירות כשמשדל את בעלי החפץ שישכירו לו, נחלקו אחרונים, ובאופן שחבירו מתרצה לבסוף הכריע השפת אמת להקל בצירוף דעות הראשונים שאינו עובר בשכירות. ג. לענין איסור 'לא תחמוד' כשמוציא מהשוכר את הדבר המושכר שבידו, נחלקו אחרונים, אולם לאחר תום תקופת השכירות נראה שאינו עובר. ד. בדין עני המהפך בחררה נחלקו הראשונים אם נקרא רשע בדבר שאינו מוצא במקום אחר, והכריעו הפוסקים לקולא, ובעל נפש יחמיר. ה. בנידון זה שרוצה לשכור מהמשכיר את הדירה לאחר שהסתיימה תקופת החוזה עם השוכר הראשון, נראה שאין בו איסור 'לא תחמוד'. ואף מצד עני המהפך בחררה שתלוי במחלוקת הראשונים שכתב בשו"ע הרב שבעל נפש ראוי שיחמיר, באופן זה שהמשכיר לא סיכם עדיין עם השוכר על המשך השכירות וגם יש לו סיבות שאינו רוצה להשכיר לו הלאה, אין זה בכלל דין זה, כיון שנחשב קודם פיסוק הדמים וריצוי על המקח.

הענין שאינו אלא לזמן קצר, ולכן אף שהוא שוכר את הבית, פטור ממוזזה ולא חייבוהו חז"ל. ולכן גם בדירת קיט פטור ממוזזה. אמנם לדעת בעל שבת הלוי אין הדבר כן, ופונדק היה מקום שאינו שוכר את גוף הבית רק שלנים בו לילה או שנים וממשיכים בדרך, אבל אם שוכר את הבית מתחייב באר"י מיד. ולי צ"ע על דברי בעל השבת הלוי. א. אם כן מדוע לאחר שלושים יום הוא מתחייב, הרי אינו שייך לשכירות הבית ומדוע חייבוהו. וכמו שמבואר מדברי האבני נזר שהביא בתו"ד שבית חולים פטור לעולם שאינו בגדר שוכר. ב. נראה לי להביא ראייה שפונדק היה מקום ששוכרים את הבית

תנ"א סס"א [סק"מ]. ועי' משנה ברורה סימן תנא (ס"ק קב) וז"ל: עוד הסכימו הפוסקים דאם הכלי היה מין שרף אסור בדיעבד אפילו אם אינה בן יומא דעינינו ראוות שנותן טעם לשבחה הוא.

יישר כוחכם על כל פועלכם אברהם שלום מושקוביץ בית שמש

בדבר מוזזה בדירות קיט במאמרו של הרב הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א בגיליון כ, והעולה מתוה"ד שנחלקו בהגדרת 'פונדק' שפטור ממוזזה. יש שפירשו שהוא מקום שניכר מצורת

במאמרו הנפלא של הרב ישראל שטרנפלד שליט"א פרשת ראה אודות כלי הבלוע ויסקי שעעה"פ, הנה במאמר התיר הרב מטעם אינו בן יומו משום דנותן טעם לפגם. ויש להעיר שלמרות שבלב בליעות איסור כן הוא הדין, ברם ביין שרף כתבו הפוסקים דשאני שאין טעמן הבלוע בכלי נפגם אחר בן יומו. עי' מגן אברהם סימן תמו (ס"ק כ"ה) בשם הט"ז, וז"ל: ומ"ש [הט"ז] לאסור בירות של יין שרף בסי' קכ"ב ס"ג כ' דאין החריפות הראשון משוי ליה לשבחה ע"ש, ואפשר דס"ל דין שרף חריף טפי וצ"ע לדינא דאפשר לדמות יין שרף ליין נסך דלא מהני בו מה שאינו ב"י (ועמ"ש סי'

תגובות והערות

תגובות והערות שהתקבלו במערכת

ולא רק סוג של בית הארחה, בבא מציאע דף כה: אם מצא בתוך הבית הרי אלו שלו, ובגמרא העמידו זה בעשאו פונדק. ופירש"י שלנים בו לילה או שנים, מבואר שעל פונדק אמרו במשנה שהוא על אופן שמוגדר משכירו לאחרים, ודו"ק.

חזקו ויאמץ לבבכם להרבות חיילים לתורה בישראל שלמה חיים רוזמרין

ב' אלול

סדר היום:

הנביל שם טוב זיע"א היה אומר בכלל הענינו, ענינו מבין דמעה ענינו, ענינו אלוקי המרכבה ענינו, כי בשמים אומרים כך. מועד לכל חי (להגדה פלאי, סי' י"א סק"ח) בשם ספר שבחי בעש"ט (ח' ז'), ועיי"ש שיש מוסיפים לומר ענינו אלקא דמאיר ענינו, ומסתמא בעיר הקדש טבריה ת"ו נוהגים לומר כן, כי שם מקום כבודו להעריצו

ימי עולם:

קס"ח: רבי יצחק בר ששת - בעל שו"ת הריב"ש. {אלג'ר} תקל"א: רבי יצחק ב"ר מרדכי קרישפין - מרבני אימיר, בעל ז'הרי חמה' על הזוה"ק. {הר הזיתים - ירושלים} תרצ"ו: רבי אשר אלימלך ב"ר יחמאל משה הופשטיין מקוניץ. {קוניץ} תש"א: רבי אברהם יעקב בן רבי יצחק פרידמן מבאיאן לבוב ה"ד - בעל נחלת יעקב. תש"ו: רבי אליעזר ב"ר ישראל גור מויזניץ - בעל דמשק אליעזר. {הר הזיתים - ירושלים}

ג' אלול

ימי עולם:

תקל"ח: רבי משה חריף ב"ר מאיר - אב"ד פרעשבורג. {פרעשבורג} תק"ך (בערך): רבי כליפא בן מלאך - רב באגאדיה, בעל כף נקי' שו"ת רך טוב. תקל"ח: רבי רפאל אליעזר נחמיאס - בעל הון רב. {הר הזיתים - ירושלים} תר"ח: רבי יששכר בער ב"ר יצחק לייפער - אדמו"ר מנדבורנא (הראשון). תרל"ד: רבי משולם זוסיא ב"ר יצחק מאיר העשיל מזינקוב. {זינקוב} תרכ"ח: רבי אברהם צבי ב"ר יעקב איינשטט - אב"ד אוטייאן, בעל פתחי תשובה, נחלת צבי. תרל"א: רבי דוד ב"ר משה הכהן לרבא - בעל משגב לך, ועוד. תר"מ: רבי יצחק ב"ר יהודה צדיקה - ראב"ד גרבא, בעל ז'רעו של יצחק. תרפ"ו: רבי צבי הירש ב"ר דוד (מקאצק) מורנגשטון - אדמו"ר מלאמאז. {ווארשא}

תש"ג: רבי משה ב"ר שלום יוסף מהוסיאטין ה"ד - אדמו"ר מבייאן-קראקא, בעל דעת משה. תש"ג: רבי יצחק ישעיה ב"ר חיים {מצאנז} הלבשרטאם ה"ד - אדמו"ר מטשחוב. תש"ח: רבי שרגא פייבל ב"ר משה מנדלוביץ - ראש ישיבת תורה ודעת. {בני ברק - ארץ ישראל} תשמ"ו: רבי שלום ב"ר אשר ישעיה אייכנשטיין - אדמו"ר מזידיטשוב-צפת. {צפת}

ד' אלול

ימי עולם:

של"ו: רבי משה ב"ר אברהם פרובינצאלו - בעל שו"ת רבנו משה פרובינצאלו. תקל"א: רבי צבי ב"ר משה אברהם אבראמוויטש - אב"ד ראדוויל, וסיגט. תקס"ג: רבי צבי הירש ב"ר אריה לייב לוויין - רב בברלין, בעל צבי לצדיק, צבא רב. תקצ"א: רבי אריה יהודא לייב ב"ר יוסף תאומים - אב"ד בראד, בעל גור אריה יהודא, אילת אהבים, יעלת חן. תקצ"א: רבי ישעיה ב"ר מאיר וולטפרייד - אדמו"ר מפשעבורג, בעל דברות חיים. {פשעבורג} תקצ"ז: רבי נתן ב"ר יששכר דב - אב"ד לעברטוב. תרכ"ח: רבי יצחק איציק ב"ר שמעון - אב"ד אורמעני. תרע"ו: רבי נתנאל ב"ר יחיאל מיכל פריד - אב"ד ב' אויוואראש, בעל פני מבין. תרפ"ב: רבי יצחק ב"ר יששכר דב דייטש, אב"ד יאלע באגוטא, בעל עקידות יצחק. תרפ"ד: רבי ישראל חיים גולדברג מטסאצק ב"ר משה אליקים בריעה מזליחוב וזויעהל. {טסאצק} תרפ"ו: רבי מאיר שמחה ב"ר שמשון קלוגימוס קלמן הכהן מדווינסק - בעל אור שמח, משך חכמה. תש"ב: רבי חיים מאיר יחיאל ב"ר ישראל הורוויץ - אדמו"ר סעליץ. תשמ"ו: רבי יצחק ידידיה ב"ר אהרן פרנקל - רב בתל אביב, בעל דרך ישרה. {נחלת יצחק - תל אביב} תשנ"ו: רבי ידידיה ב"ר אהרן מונסונייגו - ראב"ד מרוקו, בעל פרחי שושנים, פאת ים, ועוד.

12 כי החודש הזה שבתו הוא זבולן כמו שכתב בספר עמודי שמים, והרי הוא היה המחוקק ביד לומדי תורה, ולפחות בחדש הזה יאחו צדיק דרכו של זבולן לעשות צדקה עם עמלי תורה. מועד לכל חי (להגדה פלאי, סי' י"א סק"ח).
13 מטה אפרים (סי' תקפ"א ס"ו). ~ ובעת שמחזירים את המחוות למקומן, יעשה שאלת חכם באיה אופן צריך לחזור ולברך על קביעת המזווה. ועיין בס' שערי המזווה (פ"ו סעי' כד-כז).

תרל"ו: רבי ישראל ב"ר דינאל פרוסטיץ - רב פרעשבורג, בעל מקוה ישראל. תרמ"ד: רבי חנוך העניך ב"ר שמואל מאלעסק חתן האדמו"ר מבעלזא - בעל לב שמח. תרנ"ב: רבי דוד אברהם ב"ר יהודה לייב, בעל למטה יהודה. תרנ"ח: רבי שמואל ב"ר משה גרויז - בעל כתבי מהרש"ג. תרפ"ג: רבי אברהם ב"ר אהרן ביגאגו - רב בפארו, בעל ז'שחטתם בזה, ועוד. תרע"ח: רבי אליהו בצלאל ב"ר יקותיאל יהודה טייטלבוים מטעטש. תש"א: רבי ישראל ב"ר יצחק פרידמן מבאיאן לייפציג. {צפת - ארץ ישראל}

א' אלול - ב' דר"ח אלול

סדר היום:

תקיעת שופר: נוהגים לתקוע בשופר מיום זה אחרי תפילת שחרית. יש מתחילים מיום ראשון של ראש חודש, ויש מתחילים מיום שני של ראש חודש. ~ המנהג המקובל הוא לתקוע תשר"ת בלבד. אבל יש נוהגים לתקוע תשר"ת תשר"ת תר"ת. ~ יש נוהגים לתקוע אחרי קדיש דרבנן שאחר קוה, ויש נוהגים לתקוע אחרי קדיש שאחר עלינו, לפני לדוד ה' אורי ישעיה. ~ וציבור שלא תקעו בשחרית, יתקעו אחרי תפילת המנחה. אבל אין לתקוע אלא במקום שיש ציבור מתפללים, אבל לא למי שמתפלל ביחידות. ~ ואין לתקוע בשופר בלילה, ואפילו אם תוקע כדי להתלמד.¹⁰

סגולה לכל אדם לומר מראש חודש אלול עד שמיני עצרת, מזמור כ"ז בתהלים לדוד ה' אורי ישעיה וגו', ומי שזהיר לומר את המזמור הנ"ל בבוקר ובערב יהיה מובטח לו שיוציא שנתו בטוב ויערב לו, ויכניע ע"ז כל המקטרגים, ואפילו אם ח"ו גזירה רעה נגזרה עליו יכולה היא לבטלה ויוציא בדימוס בדין. סגולות ישראל, מערכת א' אות נ"א

ריבוי צדקה וחסד: אלול הוא ר"ת איש לרעהו ומתנות לאבינים, ויש שכתבו שזה כדי לרמוז שיש להרבות בקיום מצוות צדקה וחסד בחודש זה. ~ וטוב להפריש מעשרותיו ממה שחייב בעמך כספים בחודש זה.¹¹ ~ וגם ראה להחזיק לומדי תורה בחודש זה.¹²

בדיקת תפילין ומזוזות: נוהגים אנשי מעשה לבדוק בחודש זה את התפילין והמזוזות, וגם עורכים בדק בשאר מצוות, והוא מנהג טוב.¹³

הפרד נא מעלי אם השמאל ואימינה ואם הימין ואשמאלה' (בראשית ג' ט). 'נא רמו לנ"א יום שיש מן ר"ח אלול עד הושענא רבא, שהם ימים נוראים וקדושים ימי סליחה וכפרה. והם סימן ועוד לכל השנה, שאם האדם יזהר וישמר באלו הימים מכל חטא, בטוח הוא שיתגבר על צירו כל ימי השנה כולה ולא ילכד ברשת היצר הרע. ואם באלו הימים לא ישמר כראוי, אז ילכד ברשת היצר הרע. וקרוב הוא לחטוא הרבה בכל השנה. כי אלו הימים זוגמת הלב והמוחו שבאדם, שאם נזוקו הוא היזק כל הגוף ואם הם בריאים אי יהיה כל הגוף בריא. זה שאמר הפרד נא מעלי, שלפחות תפרד ממני נ"א ימים הנזכרים ולא תחטיאני. אדרת אליהו על התורה להבין איש חי, פר' לך

ימי עולם:

ס' רבי דוד בן אברהם הנגיד - נכדו של הרמב"ם - בעל מדרש דוד. שצ"א: רבי יהודה ליווא ב"ר יעקב עפשטיין - ראב"ד לבוב. תכ"ה: רבי זאב וואלף ב"ר ראובן זעליג - דיין ור"מ לבוב. תנ"ד: רבי שמואל ב"ר אברהם אבוהב - ראב"ד ונציה, בעל דבר שמואל, ועוד. תנ"ו: רבי שמואל שמעלקא ב"ר יהושע [ארוך] הורוויץ - אב"ד טארנא. {טארנא} תנ"ז: רבי שלמה ב"ר בנימין הלוי - בעל שו"ת לב שלמה. תקצ"א: רבי לוי ב"ר יצחק ירושלמי - אב"ד בעלגראד, בעל בן אבות הלוי. תקפ"ב: רבי יהושע ב"ר צבי הירש צייטלין משקאלוב - בעל הגהות חדשות על הסמ"ק. תרכ"ט: רבי אברהם שמואל ב"ר יהודה איישישקער - אב"ד ראסיין, בעל עמודי אש. תרל"א: רבי זאב וואלף ב"ר צבי טננבוים - אב"ד סענדרא והגליל, בעל ר'חובות הנהר, פלגי נהר, קריה נאמנה, אילת השחר. תרל"ח: רבי ברוך אברהם ב"ר שרגא פייבל בינדינער - אב"ד האנישאוויץ. תרמ"ד: רבי חנוך העניך דוב ב"ר שמואל מאיער מאלעסק ז"ע - בעל לב שמח. {אלעסק} תרס"ג: רבי משה הלבשרטאם מברדיוב ב"ר ברוך מגורליץ. {ברדיוב} תרע"ג: רבי פנחס ב"ר עמרם ישי ביליצר - אב"ד סערענטש, בעל גבעת פנחס. תר"ף: רבי יצחק מגלד - מ"מ החכם באשי בבגדד - בעל אקים את יצחק צלח רכב. תרפ"ג: רבי שלום דוד ב"ר יעקב יצחק אונגער מזאבנא - בעל יד שלום. {זאבנא}

6 משנ"ב (סי' תקפ"א סק"ד). וצ"ע במשנ"ב ש"כ בסידור דרך החיים שמתחילים לתקוע מיום שני, וכ"כ במטה אפרים (סי' תקפ"א ס"ו).
7 עיין בב"ח (סי' תקפ"א ס"ו), וכ"כ במטה אפרים (סי' תקפ"א ס"ו).
8 שו"ת אגרות משה (ח"ד סי' כ"א סק"ח).
9 שו"ת ציץ אליעזר (ח"ב סי' פ"ח). ויש נוהגים שגם היחיד מהדר לשמוע תקיעת שופר אחרי התפילה. ונהרג נהרג ופשוטיה.
10 כ"כ בס' מועד לכל חי (להגדה פלאי, סי' י"א סק"א). ועיין במטה אפרים (סי' תקפ"א ס"ו), שיש שתוקעים גם כן אחר

כ"ח אב

סדר היום:

קבלת תענית: אלו המתענים למחר בתענית יום כיפור קטן, יקבלו זאת על עצמם היום בתפילת המנחה.

ימי עולם:

תר"ט: רבי יוסף דוד ב"ר צבי אריה לאנדא - אב"ד אליק. {אליק - אוקראינה} תרט"ו: רבי אברהם ב"ר אליהו ראלצליק - בעל בית אברהם. תרל"ד: רבי נח חיים ב"ר יצחק אייזענשטאט - אב"ד שטאצין. תרל"ח: רבי חיים ב"ר נתן נטע נתנון - אב"ד ווערזאן, בעל עבודה תמה, אבן הטועים. תרנ"ג: רבי נפתלי צבי יהודה ב"ר יעקב ברלין - הנצי"ב מוולוז'ין, בעל העמק דבר, משיב דבר, ועוד. {ווארשא} תרט"ד: רבי שלמה צפדייה - אב"ד ור"ם ארם-צובא, וממלא מקום החכם באשי בחאלב. {כפר תידיף סמוך לארם צובה} תרפ"ד: רבי יעקב ב"ר אלישע יעקב שור - אב"ד קיטוב, בעל ישועות יעקב, ברכת יעקב, דברי יעקב. תרפ"ה: רבי אברהם חיים עדס - מייסד ישיבת המקובלים המכוונים להכמה אר"ץ. תרפ"ו: רבי יעקב חיים זעליג ב"ר יחיאל מיכל - מו"ר ור"ם בווארשא, בעל ירח למועדים, כוכב יעקב, יחיי יעקב. {ווארשא} תשס"א: רבי אברהם יעקב ב"ר מאיר הכהן פאם - ראש ישיבת תורה ודעת, בעל עטרה למלך.

כ"ט אב - ערב ראש חודש אלול

סדר התפילה:

תחנון בתפילת מנחה: אין אומרים תחנון בתפילת המנחה, משום שהוא ערב ראש חודש.¹

יום כיפור קטן: אפילו אלו שאינם נוהגים לעשות יום כיפור קטן בכל חודש, מכל מקום יש המקפידים לעשות זאת בערב ראש חודש אלול, כדי להכין את הלב לתשובה.²

סדר היום:

לימוד מסכת אבות: תקנה גדולה ללמוד בכל ערב ראש חודש מסכת אבות. ובפסוק היום בערב ראש חודש התשובה. לימוד תיקוני זוהר בחודש אלול: אנשי מעשה נהגו ללמוד או לומר בכל יום מאותן ארבעים יום שמעבר ר"ח אלול עד יוה"כ איזה דפין מספ"ה תקוני זוהר, ומתכוונים לגמור כל הספר עד יום הכפורים. בספריה הלהיבן מאד על הלימוד התק"ז במ' יום אלו, ואף מי שאינו מבין, מכל מקום הלשון של הזוה"ק והתיקונים מסוגל מאד לנשמה.³

ימי עולם:

שנ"ו: רבי יוסף יאסקי ב"ר שמואל - אב"ד לובלין. תקצ"א: רבי משה ב"ר גרשון מזאלשין - בעל משפט צדק' תיקון שבת. תכ"ד: רבי משה ב"ר אברהם - אב"ד בערזאן וראב"ד לבוב. תקע"ח: רבי בנימין ב"ר אהרן ברודא - רב בהורדנא. תקפ"ח: רבי דוד ב"ר משה אלכסנדר מוגדן - אב"ד קעמפנא, בעל מגן דוד. תר"א: רבי יעקב ב"ר יקותיאל בירדוגו - בעל שופריה דיעקב' תועפות ראם' על הראים ועוד. תרס"ט: רבי שמואל ב"ר צבי הירש סלט - אב"ד ירושלים. {הר הזיתים - ירושלים} תרע"א: רבי ישראל שלום יוסף {ממעזיבוח} ב"ר אברהם יהושע העשיל. {וויזניץ} תרע"ב: רבי יוסף מאיר טווערסקי {ממאחנאבא} ב"ר אברהם יהושע השל מסקוורא. {מאכנאבא} תש"ב: רבי אלתר יוסף דוד ב"ר שמעון שלמה לנדא מאליק. {אליק} תש"ג: רבי מנחם מנדל {מפאביניץ} ב"ר יהודה אריה לייב מגור. תש"ח: רבי מנחם משה ב"ר אפרים טובי מקוזמיר. תש"ח: רבי אברהם דוב ב"ר מנחם נתום מראמהסטרווקא. {הר הזיתים - ארץ ישראל} תשמ"ב: רבי אליעזר זוסיא ב"ר ישראל אברהם מסקולען. {מאנסי ג.י. - ארה"ב}

ל' אב - א' דראש חודש אלול

ימי עולם:

תקל"ז: רבי מנחם מנדל רובין מגלוגוב ב"ר אשר ישעיה מרופשיץ. {גלוגוב} תקצ"ג: רבי יהודה ב"ר שבתאי לביא - רבה של טריפולי.

1 שו"ע (סי' קלא ס"ו).
2 תב המשנה ברורה (סי' תי"ז ס"ד): כתבו הספרים דאף מי שאינו מתענה, מ"מ ראה לעשות תשובה ביום זה, ולתקן את אשר עות בכל החודש, מאחר שהוא יום אחרון של כל החודש, כמו ערב ר"ה מכל השנה, ואז בודאי יהיה לו יום החודש וכן כפרה לכל תולדותיו.
3 מטה אפרים (סי' תקפ"א ס"ו), קיצור שו"ע (סי' קכ"ח ס"א), וכ"ה ב"כ החיים (סי' תקפ"א סק"ב).
4 אור הישר (למחרת מפאריש, עמוד התורה פס"ו את ט).
5 אלף המגן (סי' תקפ"א סק"ז).

בענין איסור מחיקת ה'

עמוד התפילה שבבית הכנסת הקהילתי נעשה בידי אומן מיוחד בפאר והדר, כאשר אותיות 'שווייתי ה' מובלטות היו על גבי טס מנחושת מוזהבת כדי לשוות מראה ראוי והגון לכבוד המקום ולכבוד בית הכנסת, אך דא עקא, שלא חלף זמן רב וטס הנחושת החל להשחיר ולאבד מזויו כמו שמצוי בכלי כסף המשחירים במגע עם החמצן שבאוויר. גבאי בית הכנסת המסור עמד מוכן עם מטלית לחה כדי לשוב להבריק ולהחזיר את המראה המיוחד של טס הנחושת, אלא שלרגע התעורר אחד ממתפללי בית הכנסת והעיר את תשומת לבו, שאולי אסור לגעת באותה שחורית שדבקה באותיות ה', שהרי יחשב הדבר כמוחק את ה'; ויש לברר האם אומנם יש להימנע מלהבריק כלי כסף ונחושת שמופיע עליהם אותיות השם הקודש:

תשובה: במסכת סופרים (פרק א הלכה ט): מעשה בתורה של אלכסנדוס שהיו אזכרותיה כתובות בזהב, ואמרו חכמים-יגנו. ופסק השו"ע (י"ד רע"ו ס"ה) שאם כתב האזכרות בדיו זרק עליהם עפרות זהב (החינו, אבקה בצבע זהב) פסול. ובאוה"ח (סי' ל"ב סי"ג) כתב שאין לדבר תקנה, לפי שאסור להעביר הזהב הדיו כמוחק את השם. ובש"ך (שם סי' ל"ב) כתב ששם הקודש שנכתב שלא לשם קדושה מותר למוחקו לצורך תיקון. ובלבושי שרד שם, חיוק את דבריו וכ' שכן נראה מפותי דעת הרמב"ם (פרק י' הל' ח' מהל יסודי התורה). אולם הפרמ"ג באוה"ח דייק מלשון השו"ע, שאפי' זרק זהב על גבי הדיו "שלא בקדושת השם"- אסור למוחקו ודלא כהש"ק הנ"ל.

והנא בנידון דידן לא להסתפק אם השחורית שעלתה ע"ג הנחושת או הכסף נחשב כדיו עפרות זהב, וא"כ יהא אסור לצחצח הכלי ולהסיר השחורית דדמי למסיר עפרות זהב מן הכתב דאסור אפי' בנעשה שלא לשם קדושת ה' כדעת הפרי מגדים, או שיש מקום לחלק וכדלקמן.

בתשובות "נודע ביהודה" [תניינא אוה"ח סי' י"ז] כתב בית הכנסת שבכפר שנתייחד בו חדר אחד ונכתב על הנתלים תפילות ובקשות משמות הקדושים שאינם נמחקים וכו', וכ' שלעשן בתוכו יין שרף, אסור, שמשחיר הנתלים וגורם מחיקת השם, ע"ש, ומדבריו נראה לכאורה שגם השחורית הנעשית על ידי עשן, יש בו ממש עד שנחשב כמחיקת השם, וא"כ לפי"ז נראה שגם השחורית שעל הכלי נחשבת כיש בה ממש, וכשבא להסירה מהכלי נחשב כמוחק אותיות שיש בהם ממש.

אולם למעשה נראה לחלק בין הדברים מכמה טעמים א. שכל עוד ולא נעשית השחורית בידיים אלא מאליה אינה נחשבת כיש בה ממש.

ב. ובפרט, מכיון והשחורית נעשית ע"י חימצון הנמצא באויר שבמגע עם הנחושת או הכסף היא נוצרת יראה לומר שאין בה ממש כלל, והמסירה לא יחשב כמוחק דבר מה, אלא רק מצחצח את הכלי. ומעשה שדן בו הנודע ביהודה איירו בעשן המוחק לגמרי את השם שתחתיו עד שלא נותר עוד לראותו, ושפיר נחשב כמחיקה גמורה אפי' אם נאמר שא"ב ממש, משא"כ בנידון דידן שצורת ובלית השם נשאר כמקודם, אלא שקיבל גוון שונה ושחורית, אין זה סיבה להחשיבה כדבר שיש בו ממש.

העולה לדינא: בנידון זה אין להחמיר ולאסור מלצחצח הכלי, מאחר שהשחורית בידיים אלא מאליה נעשית על ידי חימצון הנמצא באויר שבמגע עם הנחושת או הכסף היא נוצרת יראה לומר שאין בה ממש כלל, והמסירה לא יחשב כמוחק דבר מה, אלא רק מצחצח את הכלי, ולא שייך באופן זה איסור משום איסור מחיקת השם.

בשבת בבוקר קם יהודי ושם לב לשלולית מים ליד הכיור במטבח, ורצונו לפתוח את הארון לבדוק מה המקור הבעיה וכיצד יטפל בו לאחר השבת, אך רגע לפני שפתח את הארון לבדוק נעצר והתבונן; האם פעולה זו מותרת בשבת, או שיתכן שאסורה משום ממצוא חפצך, שהרי מבואר בשולחן ערוך (בתחילת סימן ש"ו) "ממצוא חפצך- חפצך אסורים אפילו בדבר שאינו עושה שום מלאכה, כגון שמעייני נכסיו לראות מה צריך למחר":

תשובה: יש להבחין בין המקרים, לשם מה הוא רוצה לפתוח את הארון, ויש אופנים שאסור ויש שמותר וכמו שיבואר להלן:

א. פתח את הארון לבדוק אולי יש משהוא שיכול לעשות בשבת כדי לתקן את הנזילה ושלא ימשיך לקלקל כמו לדוגמה לסגור ברז וכדו' שהוא מלאכה המותרת בשבת, אין בו משום ממצוא חפצך כלל מכיון דמותר בשבת לתקן בדרך זו וממצוא חפצך היא במלאכות האסורות בלבד.

ב. אם בודק בשביל לראות אם זה משהוא שיכול לתקן לבד לאחר שבת או להזמין אינסטלטור זה אין לו לעשות כן שהרי זה ממש האיסור של ממצוא חפצך, ולא רק כשצריך לפתוח ארונות לבדוק הבעיה אלא גם כשהבעיה בשירותים ואין צריך אלא להתכופף כדי לראות מה הבעיה אסור דומיא דלטייל שאם הולך סמוך לשדהו נפסק בשו"ע סי' ש"ו ס"א שאסור מכיון שמוכחא מילתא שלצורך שדהו מטייל א"כ גם כאן ברגע שמתכופף לראות מה קורה מתחת לכיור או אסלה הרי זה מוכחא מילתא ואסור משום ממצוא חפצך, אך אם אין ניכר מתוך מעשיו שעושה משהוא בשביל להתבונן אלא נמצא בגובה עיניים וכדו' מותר וכמש"כ במשנ"ב שם סק"א שדוקא היכא שמינכרא מילתא כגון שעומד אצל שדהו הצריכה הירשה או קצירה וכיו"ב דמינכר הדבר שעומד שם לעיין בצרכיה, וכן לילך ולהחשיך על פתח המדינה כיון שדרך שהמרחצאות שם חוץ למדינה סמוך לפתח המדינה ניכר שלצורך המרחץ מחשיך אבל אם לא מינכר מלתא הוא בכלל הרהור בעסקיו שמותר. חשוב להבהיר שהאיסור כשמינכרא מילתא אינו משום מראית עין אלא עצם האיסור של ממצוא חפצך

ג. כשבודק בשביל סקרנות, לדוגמה בבית הכנסת וזה בכלל לא העבודה שלו לתקן את זה והוא גם לא מעוניין לעדכן את הגבאי האחראי, אלא סתם הגיע וראה נזילה ומעוניין לדעת מאיפה הוא מגיע, מותר מכיון שאין מתכוון לעשות כלום אם הידע אינו עושה שום איסור של ממצוא חפצך ומותר אף שנראה כבודק בשביל לתקן. דבר זה מוכח ממה שמובא שמותר להחשיך על התחום בשביל להביא בהמתו [כשלא צריכים להרימו דאז הוה מוקצה] ואע"ג דהעומד על התחום נראה שהולך לעשות איסור וכדמבואר בביה"ל ד"ה וכן. דהחשיכה גופא מסתמא מורה שהוא חשוב לעשות דבר שהוא אסור בשבת, עכ"ז מותר מכיון שבאמת אינו מתכוון שום איסור.

ד. אם הוא מעוניין לראות מה קורה מתחת הכיור אבל חלק גדול מהאינטרסים שלו הוא גם לבדוק איך לתקנו לאחר השבת, בכה"ג מצינו שהרב משה פיינשטיין דן בנושא דומה לזה (בה"ה סי' י"ח) מביא דלכאורה מה הוסיף הרמ"א עמש"כ המחבר שאסור היכא דמינכרא מילתא ומוסיף הרמ"א "וה"ה דאסור טייל למצוא סוס או ספינה או קרון וכיוצא בזה" ולאורה אין בזה שום חידוש והגרמ"פ מחדש ד"ל שכונת הרמ"א על אף שבאמת רוצה לטייל אך מטייל דווקא כאן כדי שירויח גם את בדיקת הסוסים אסור משום דמינכרא מילתא, ולפי"ז אם כוונתו גם לסקרנות וגם לבדוק כדי לדעת מה לעשות לאחר שבת אסור.

ה. במקרה שרוצה לפתוח את הארון לקחת משהוא דבכה"ג לא מינכרא מילתא דדעתו לראות מה שבו (וכגון שאינו מתבונן בו בעיון רב) בכה"ג מצינו הגרש"א "שש"כ פכ"ט הערה כ"ב וכ"ד] שדן בנושא והיינו אחד שמסתכל בחלון ראוה שזה דרך של העוברים ושבים לעשות כן אז מותר על אף שכוונתו לראות אם הוא בגד יפה, וכן כשיש גשם לקראת מוצ"ש מותר לעמוד מתחנת אוטובוס על אף שיעקר כוונתו לחכות לאוטובוס מכיון שלא מינכר כלל, ולפיז כשפותח את הארון לקחת חפץ מהארון מותר אף שכוונתו האמיתית הוא לבדוק את המצב, ובתנאי שמסתכל באופן שאינו מינכרא מילתא.

העולה לדינא:

- א. אם בודק את מקור הנזילה כדי לסגור את הברז או פעולה אחרת בשבת עצמה מותר.
- ב. אולם אסור לבדוק על מנת לדעת איזה תיקון נצרך לעשות לאחר השבת. ג. כשבודק בשביל סקרנות בעלמא והתיקון אינו מוטל עליו, ואף שלא על מנת ליידע את בעליו איזה תיקון, מותר. ד. אם פותח את הארון בו יש את הנזילה, אולם יש לו סיבות אחרות לפתיחתו, כגון להוציא חפצים וכדומה מותר באופן שלא מינכרא מילתא.

בסימן טוב
ובמזל טוב

מהיכלי תורה והוראה מוסדות "באר ישראל"
בשגר כוס של ברכה עם ברכת מזל טוב לבבית,
קדם מעלת ידידנו ומכובדנו היקרים והנעלים
רבני בית ההוראה

הגאון רבי אברהם מרדכי ארשטר שליט"א
ראש כולל חושן משפט

בעת שהשמחה במעונו בנישואי בנו החתן המופלג יחיאל מיכל הי"ו
עב"ג בת הרה"ח ר' מרדכי שמעון בבצייק שליט"א

יזכו לראות נחת ושמחה לאורך ימים ושנים טובות
מתוך אושר וכבוד, בריות גופא ונהורא מעליא